

Dorine Hermans

Wie ben ik dat ik dit doen mag

Zes koninklijke inhuldigingen

Meulenhoff

Deze uitgave kwam tot stand door bemiddeling van Sebes & Van Gelderen
Literair Agentschap te Amsterdam. Zie ook www.boekeenschrijver.nl

Copyright © 2011 Dorine Hermans en J.M. Meulenhoff bv, Amsterdam

Vormgeving omslag Zeno

Vormgeving binnenwerk Zeno

Foto's voorzijde omslag © ANP Photo

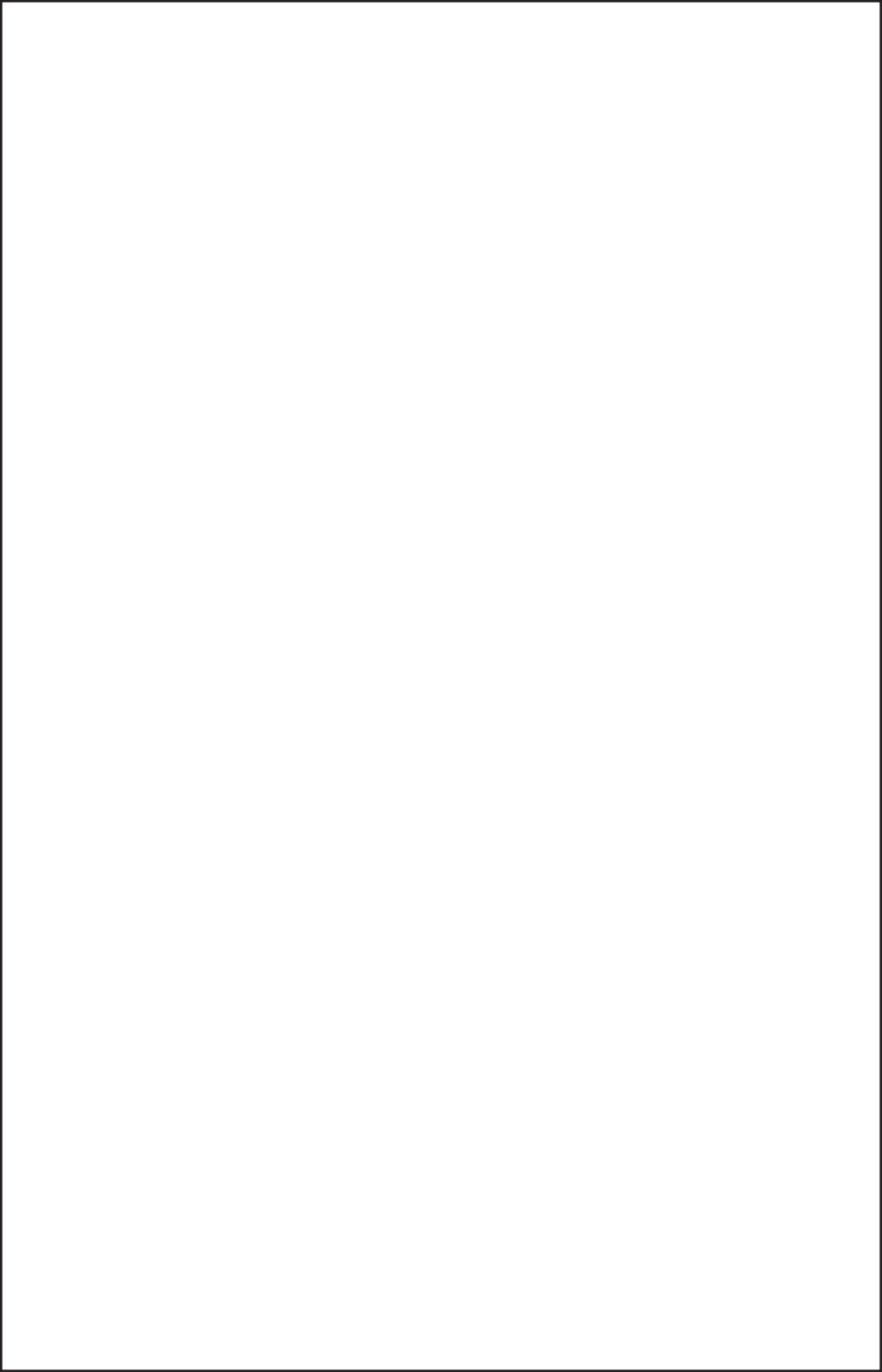
Foto auteur © Martijn de Vries

www.meulenhoff.nl

ISBN 978 90 290 8731 5 / NUR 320

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van
druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande
schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor Bénédicte, Alix en Bruno



Inhoud

Voorwoord 9

Willem I, de koperen koning 13
30 maart 1814

Willem II, de grillige koning 55
28 november 1840

Willem III, de koning zonder macht 95
12 mei 1849

Wilhelmina, de jongste koningin 121
6 september 1898

Juliana, de gewone koningin 175
6 september 1948

Beatrix, de zakelijke koningin 233
30 april 1980

Noten	282
Literatuur en overige bronnen	301
Dankwoord	308
Illustratieverantwoording	309

Voorwoord

Toen Willem I in 1814 werd ingehuldigd, amuseerden de mondaine buitenlandse gasten in de Nieuwe Kerk zich kostelijk om de ouderwetse kleren van de stijve Hollanders. Het lachen verging hun toen ze anderhalf uur naar het voorlezen van de grondwet moesten luisteren – in het Nederlands.

Bij het inhuldigingsfeest van Willem II in 1840 werden zes Amsterdammers doodgedrukt in de Kalverstraat. Eigenlijk acht: twee vrouwen waren zwanger. Omdat het 'gewone' burgers betrof besteedden noch de koning, noch de pers er aandacht aan. Koningin Anna Paulowna dankte God zelfs omdat de dag zo fantastisch was verlopen.

In 1849 deed Willem III bij zijn inhuldiging in 1849 alsof hij diep bedroefd was door het overlijden van zijn vader, maar achter de schermen was hij nog nooit zo vrolijk geweest. Tot opluchting van zijn personeelsleden, die hij in slechte buien 'varken' en 'hond' noemde en door de kamer schopte.

Koningin Wilhelmina verwachtte bij haar inhuldiging in 1898 vermoord te worden bij haar gang naar de Nieuwe Kerk. Daarom smeekte ze haar moeder Emma haar te vergezellen, om samen te zijn als de terrorist toesloeg. Emma weigerde omdat het tegen het protocol was, waarna moeder en dochter vlak voor de plechtigheid in een felle ruzie belandden. De rest van Amsterdam vierde intussen feest, zelfs de treinkaartjes waren die dag oranje gekleurd. Ook waren er oranje condooms in omloop. Wegens de hitte en de drukte stonden naar verluidt drieduizend extra doodskisten klaar.

Toen Wilhelmina in 1948 de regering overdroeg aan Juliana, op het balkon van het Paleis op de Dam, schoot haar kunstgebit los. Iedereen zag het, maar toch bestaan er geen filmbeelden van. In dit boek blijkt waarom niet. Het wereld-

beroemde idool Margaret van Engeland, zusje van koningin Elizabeth, woonde Juliana's inhuldiging bij. De opwinding leidde ertoe dat driehonderd toeschouwers flauw vielen op de Overtoom. De kranten verdoezelden dat omdat slecht nieuws niet welkom was, zo vlak na de oorlog.

In 1980 raakte Beatrix vlak voor haar inhuldiging haar stem kwijt van de zenuwen. Amsterdam maakte de ergste rellen sinds de Tweede Wereldoorlog mee.

Ook nu kwam er een sekssymbool over uit Engeland; prins Charles, destijds even mooi als zijn zonen William en Harry nu. Tot verontwaardiging van *De Telegraaf* werd Charles op Schiphol verwelkomd door de enige Europese 'royal' zonder titel: Pieter van Vollenhoven. Claus, die Charles eigenlijk had moeten ontvangen, moest zich terugtrekken wegens een depressie. Hij klaagde zijn nood bij een vertrouweling, Huub van 't Hek, die zich nu verplicht voelt naar buiten te brengen hoe zwaar de kroon op Claus' schouders drukte.

Je kan alles van inhuldigingen zeggen, maar niet dat ze saai zijn. Ze vormen menselijke spektakels waar niemand om heen kan. Van alle kanten zijn ze gedocumenteerd zodat tot in de details valt te achterhalen wat er in Nederland speelde op 30 maart 1814, 28 november 1840, 12 mei 1849, 6 september 1889, 6 september 1949, en 30 april 1980. Niet alleen achter de paleismuren, maar ook daarvoor. In deze portretten komen niet alleen de voorouders van Willem-Alexander tot leven, maar die van ons allemaal.

Als je de afgelopen tweehonderd jaar Nederlander was, had je een Oranje als koning(in), of je nou wilde of niet. En als je een nieuwe kreeg, trad je toe tot een nieuw tijdperk. Je nam min of meer weemoedig afscheid van een vertrouwde koning(in) en zag met gemengde gevoelens een nieuwe aantreden.

Zo zal het ook gaan als Willem-Alexander straks koning

wordt. De spanningen zullen weer leiden tot opmerkelijke voorvallen, in contrast met de heilige sereniteit van de plechtigheid.

Voor de nieuwe koning valt te hopen dat hij niet faalt op het moment suprême. Dat hij niet in de war raakt, gaat stotteren, de slappe lach krijgt, of over zijn koningsmantel struikelt. De vorige zes hoofdrolspelers is het niet overkomen, maar om hen heen ging het vaak mis, zoals bijvoorbeeld een fiere oosterse sultan ervoer bij de inhuldiging van Wilhelmina: hij gleed onder de ogen van het publiek uit het zadel, en moest te voet verder strompelen.

Willem-Alexander zal even geëmotioneerd zijn als zijn zes voorgangers als hij onder de pergola van het paleis naar de kerk loopt. En zelfs de felste republikeinen zullen een moment onder de indruk zijn als hij koning wordt, net als hún voorgangers.

Beatrix, onder wie half Nederland opgroeide, sterft dan: hetzij fysiek, hetzij alleen voor de wet. Als ze aftreedt, zet ze haar handtekening onder haar eigen overlijdensakte. Volgens de schrijver Harry Mulisch kan niemand naar waarheid zeggen dat hij gestorven is; maar oud-staatshoofden vormen een uitzondering op die regel. 'Mijne heren, ik ben dood,' sprak Wilhelmina toen haar tijd was gekomen.

Na de laatste krul van Beatrix' pen heeft Nederland een nieuw staatshoofd, zodat het land geen seconde zónder zit.

Als koning Willem IV wordt ingehuldigd zweert hij voor de tweede keer in zijn leven eeuwige trouw. In 2002 deed hij dat tegenover Máxima, nu tegenover het Nederlandse volk. Daarmee geeft hij een deel van zijn persoonlijkheid op, zoals een monnik die in een klooster gaat.

Een inhuldiging is een huwelijk, waarbij een lid van de familie Van Oranje trouwt met het Nederlandse volk. Dat volk trouwt tegen wil en dank mee. Het overkomt niet elke generatie; je kunt er maar beter van genieten. Vandaar dit boek. Een sportwedstrijd is ook interessanter als je de spelregels kent.



Willem I

de koperen koning

30 maart 1814

Het k-woord

Hoe laat je je inhuldigen als koning van Nederland? Voor die vraag stond Willem Frederik van Oranje in 1813. De Hollanders hadden hem hun troon aangeboden.¹ Tot zijn verbazing, want de Nederlanders hielden niet van koningen. Hun afkeer van koningen was nog sterker dan hun liefde voor zijn familie, al eeuwen de populairste van het land. Zelfs de Oranjes hadden ze nog nooit een koninklijke titel willen geven. Wel een functie die er sprekend op leek, die van erfelijke stadhouder. Net als het koningsambt ging dat ambt over van vader op zoon. De staat betaalde mee aan de bruiloften en begravingen van het stadhouderlijk gezin, dat woonde in paleizen met wachters ervoor. In het buitenland werden de Oranjes geaccepteerd als huwelijkspartij voor koningskinderen. Maar iedereen vermeed het k-woord. 'Ze laten zich nog eerder despotisch regeren door de invloed van een stadhouder, dan dat ze hem soevereine rechten geven,' leerde de laatste stadhouder, Willem V, zijn kinderen.² Ofwel: zolang je je in Nederland maar geen koning noemt, kun je er de baas spelen.

De Oranjes dankten hun hoge positie aan het feit dat hun stamvader, Willem de Zwijger, drie eeuwen tevoren koning Filips II van Spanje, onder wiens grondgebied Nederland viel,

had verjaagd. Daarna hadden de Nederlanders een republiek gesticht, een staat zonder koning: de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden. Anderhalve eeuw lang waren de Oranjes tot ieders tevredenheid koning in vermomming. In de zeventiende eeuw behoorde het kleine republiekje tot de belangrijkste handelslanden ter wereld, wat bijdroeg aan de glans van de Oranjes.

Doodswens

Misschien kwam het daardoor dat de familie in de achttiende eeuw haar voorzichtigheid liet varen. De stadhouders deden steeds meer aan koninklijk vertoon, terwijl hun talent voor besturen leek af te nemen. Aan de besluiteloosheid van de allerlaatste stadhouder, Willem v, ergerde iedereen zich dood, zijn vrouw, Wilhelmina van Pruisen, en zijn oudste zoon Willem-Frederik, de latere Willem I, voorop. Zelf had hij, de stadhouder, daar alle begrip voor. 'Ik wenschte dat ik dood waere, dat mijn vader nimmer stadhouder was geworden. Ik voel ik ben daertoe niet bekwaem. 't Hooft loopt mij om,' schreef hij ooit.³ Dit brak de Oranjes op toen in 1789 de Franse Revolutie losbarstte in Parijs. De Fransen onthoofdden hun koning, Lodewijk xvi, en de rest van het gezin De Bourbon en gingen zichzelf besturen, onder het motto: 'vrijheid, gelijkheid en broederschap'. Die gedachte sloeg aan in Nederland, waar weliswaar geen echte koning meer was om tegen te rebelleren, maar wel een nepkoning: stadhouder Willem v. De Hollandse rebellen, patriotten geheten, kregen steun van de Franse revolutionairen. In 1795 hielpen ze de Nederlanders zich te 'bevrijden' van de Oranjes, waarop Willem v en zijn gezin in twee vissersboten naar Engeland vluchtten, met steun van een paar loyale Scheveningse vissers. Nederland werd bij Frankrijk ingelijfd.

In Frankrijk werkte Napoleon zich intussen op tot het hoofd van de 'vrijheid, gelijkheid en broederschaps'-bewe-

ging. De gelijkheid was er daarna in Frankrijk gauw af: Napoleon werd alleenheerser, die een groot deel van Europa veroverde op de vier andere grootmachten: Pruisen, Oostenrijk, Rusland en Engeland. In Nederland installeerde hij in 1806 zijn broer als koning, de niet onsympathieke Lodewijk Napoleon. De Nederlanders haatten zijn vrouw Hortense de Beauharnais – ‘not a word did I ever hear in her favour’, aldus de Britse gravin Emma Brownlow – maar die gevoelens waren wederzijds, waardoor ze bijna nooit in Nederland was.⁴ Noodgedwongen schikten de Nederlanders zich in het Franse koningschap. Dat hun voormalige stadhouder Willem v datzelfde jaar stierf in het verre Engeland wekte weinig emoties.

In 1813 lukte het Napoleons vier concurrenten, na jaren intensief samenwerken, hem een zware nederlaag toe te brengen. Napoleons zegetocht door Europa stokte en hij moest zijn troepen terugtrekken. Terwijl de ‘geallieerden’ – de Russische tsaar, de keizer van Oostenrijk, de Pruisische koning en de Engelse prins-regent – hem opjoegen, bedachten ze alvast wat ze zouden doen als ze hem overmeesterd hadden. Ze besloten in heel Europa sterke monarchieën te vestigen die elkaar in evenwicht konden houden, om zo te voorkomen dat er in de toekomst weer een land de overmacht zou krijgen. Dit plan had de meeste kans van slagen als ze populaire adellijke kandidaten konden vinden voor die nieuwe tronen. Liefst uit vooraanstaande families die historisch een belangrijke rol hadden gespeeld in hun land, zodat ze in een koninklijke rol werden geaccepteerd door hun volk. In Frankrijk wilden ze bijvoorbeeld de familie De Bourbon in ere herstellen, alsof de revolutie nooit had plaatsgevonden. In Nederland, dat door zijn ligging een belangrijk bufferstaatje kon worden tussen Pruisen, Engeland en Frankrijk, kwamen eigenlijk alleen de Oranjes in aanmerking. Maar waren ze nog populair? De Hollanders leken hen te zijn vergeten.